

Verdichten, vergroenen en
verduurzamen in Den Haag

'Den Haag zoekt naar iedere
kans om te vergroenen'

Haagse 'groene' aanpak staat
voor durf en vernieuwing

groen

Vakblad voor ruimte in stad en landschap

**SPECIALE
EDITIE OVER
DEN HAAG**

Tekst: Anne Nieuwenhuijs en Wouter Veldhuis | Beeld: Must Stedenbouw

PLEIDOOI VOOR BETEKENISVOL GROEN

Bestemming Zuidwest

Net als veel steden in de Randstad, staat ook Den Haag voor de opgave dat het een groeiend aantal inwoners een plek wil bieden. Met *De Agenda Ruimte voor de Stad* stelt Den Haag dat de woningbouwopgave, en de daarbij behorende voorzieningen, door herstructurering van gebieden moet worden geaccommodeerd. Daar horen nieuwe mogelijkheden voor groen en blauw bij, want verdichting en vergroening gaan hand in hand. Hoe kan dat eruitzien? Hoe kan een woningbouwopgave die extra druk op de bestaande stad met zich meebrengt, samengaan met een goede groenblauwe structuur?

De Hengelolaan kan de groene backbone van Zuidwest worden, waar ecologie, comfort en continuïteit voor fietsers de speerpunten zijn.

In opdracht van de Gemeente Den Haag werkte MUST Stedenbouw in verschillende opgaves aan dit vraagstuk. Daarbij keken we, in het licht van de verdichtende stad, naar de groenblauwe kansen voor heel Den Haag, met een extra focus op het naoorlogse stadsdeel Zuidwest. De rode draad in deze opgaves is de vraag hoe verdichting en vergroening samen kunnen gaan.

Identiteit

Door de groeiende druk op de ruimte komt nadrukkelijk de vraag naar voren wat voor stad Den Haag wil en kan zijn. En welke betekenis heeft de kwetsbare groenblauwe kwaliteit in het toekomstige Den Haag? Stad aan zee? Stad van lanen en vaarten? Stad van stadsparken? Stad van pleinen en plantsoenen of Stad

in het metropolitane landschap? MUST heeft deze vragen over de groenblauwe identiteit van Den Haag opgepakt en heeft de meest waardevolle en kansrijke projecten geselecteerd uit het rijke Haagse water en groen. Projecten die écht belangrijk zijn voor Den Haag; icoonprojecten. In ons onderzoek worden negen icoonprojecten benoemd die de diversiteit aan kansen voor het verbeteren van de groenblauwe structuur van Den Haag laten zien. Ze creëren een stadsbreed groen netwerk dat de hele stad doorkruist en je overal kan brengen. Van Westland naar Wassenaar en van de kust naar Ypenburg. Van woonwijken naar het centrum, maar ook tussen woonwijken. Doel is het realiseren van comfortabele en continue routes, met belevings-

waarde voor de gebruiker. Een voorbeeld van zo'n icoonproject is het Binckhorstpark als nieuw stadspark. Een ander voorbeeld is een kwalitatieve groenimpuls voor Den Haag Zuidwest.

Typisch Zuidwest

Je kan Den Haag Zuidwest (in stadsdeel Escamp) qua omvang vergelijken met een middelgrote stad met 70.000 inwoners, bijvoorbeeld Gouda. Zuidwest is een groen stadsdeel met een weidse opzet van lanen, singels, parken en pleinen. Verder is het vele buurt- en blokgroen karakteristiek. Daarin neemt de 'collectieve ruimte' een belangrijke plaats in. Dit zijn groene buitenruimtes die voor omwonenden toegankelijk zijn en aansluiten op, of doorlopen in, de publieke ruimte. Hierdoor ontstaat het karakter-

Een stadsbreed groen netwerk. Op de kaart lijken de groenblauwe netwerken van lanen, singels en oevers een samenhangende structuur, in de praktijk is die samenhang niet zo consistent.

Den Haag: stad van stadsparken

ristieke straatbeeld waarbij de groene binnenterreinen altijd goed zichtbaar zijn. Dit wordt echter niet altijd als positief ervaren, want het buurt- en blokgroen oogt soms meer als restgroen. Dat komt doordat een helder gebruik vaak ontbreekt of doordat verrommeling optreedt als gevolg van toe-eigening. Den Haag Zuidwest is niet alleen heel groen, maar is ook een stadsdeel met hardnekkige sociaal-economische problemen. Waar tot nu toe een drijvende kracht ontbrak om de noodzakelijke veranderingen voor elkaar te krijgen, is de ruimtedruk op de

stad nu zo groot geworden dat deze als hefboom kan worden ingezet om de problemen aan te pakken. Het stadsdeel moet beter bereikbaar worden met het openbaar vervoer, de woningvoorraad gevarieerder, het draagvlak voor voorzieningen vergroot en de werkgelegenheid versterkt. De kwaliteit van de openbare ruimte is bij deze hele operatie de kansrijke verbindende factor, en dan vooral het overvloedige groen.

Verdichten en vergroenen

Zuidwest biedt ruimte voor een substantieel deel van de beno-

digde verdichtingsopgave voor Den Haag. Verdichten gaat in Zuidwest over herstructureren, over investeren in de kwaliteit van voorzieningen en over groen. Want naast een betaalbare woning, zijn voorzieningen, verbindingen en aantrekkelijk groen belangrijke redenen voor mensen om ergens naartoe te verhuizen. Hoe kan kwalitatieve vergroening eruitzien en hoe kan het huidige groen worden verbeterd? Bij verdichting komt het voor Zuidwest zo karakteristieke buurt- en blokgroen onder druk te staan, omdat bij herstructurering nieuwbouw vaak hierin terecht komt. Dit biedt echter ook direct de kans om het groen op deze plekken te herdefiniëren door de bouwopgave met de groenopgave te integreren en door kwaliteit en betekenis toe te voegen. De verdichting kan namelijk worden aangewend als draagvlak voor voorzieningen, om zo de leefbaarheid en vitaliteit van Zuidwest te verbeteren. Ons onderzoek laat zien dat vier structuren, aangejaagd door de verdichting, ingrijpend aangepakt en verbeterd kunnen worden: de voorzieningen, de werkgelegenheid, de bereikbaarheid en de openbare ruimte. In de openbare ruimte is meer differentiatie nodig tussen de lange lijnen van lanen en singels, die nu eenvormig zijn. Zo kunnen de Escamplaan en Erasmusweg als ruime groene parkways fungeren, terwijl de Melis Stoke-laan, Leyweg en Loevesteinlaan levendige stadsstraten worden waar verkeer, voorzieningen en stedelijk leven samenkomen. De Hengelolaan kan de groene backbone van Zuidwest worden, waar ecologie, comfort en continuïteit voor fietsers de speerpunten zijn. Dit leidt uiteindelijk tot een gevarieerder stadsdeel met een aantal buurten met een hoogstedelijk karakter en een afwisselend netwerk van stadsstraten, ecologische zones en aantrekkelijke fietsroutes. Maar bovenal

kan de verandering ertoe leiden dat er in Zuidwest weer plekken komen die het bezoeken waard zijn. Zo kan Den Haag Zuidwest een bestemming worden waar mensen graag naar toe gaan.

Groen voor iedereen

De grootste opgave bij de transformatie van het groen van Zuidwest ligt op structuurniveau en in het versterken van de kwaliteit van het groen. Zo kan het omliggende landschap, met recreatiegebieden (Madestein, De Uithof) en de landgoederenzone in Rijswijk, de positie van Zuidwest in de regio verbeteren, als de barrières tussen de regionale landschappen en Zuidwest worden weggenomen. Op de kaart lijken de groenblauwe netwerken van bomenlanen, singels en oevers een mooie samenhangende structuur, maar in de praktijk is die samenhang niet zo consistent: er zijn veel onderbrekingen van de doorgaande lijnen door kruisende wegen en duikers. Hier kan differentiatie in de lange groenblauwe lijnen meer kwaliteit brengen en meer aanleiding bieden voor verblijf. Bijvoorbeeld de Hengelolaan als langzame verkeersroute die Het Zuiderpark en De Uithof verbindt. Of het creëren van een meer samenhangend netwerk van singels en oevers, waardoor ecologie versterkt kan worden. De sportverenigingen in het hart van Zuidwest vervullen een belangrijke rol in het dagelijkse leven van de bewoners van Escamp. Echter, de sportvelden liggen als afgesloten enclaves in het groen en zijn enkel toegankelijk voor leden. Hier ligt echt een kans: door dit op termijn te transformeren naar een sportpark dat openbaar toegankelijk is, kan er een nieuw park van formaat ontstaan in het hart van Zuidwest, dat iedereen mogelijkheid biedt om in het groen te sporten en te verblijven. Daarnaast zijn goede plekken in de verschillende buurten heel belangrijk. Deze groene ontmoetingsplekken in de

buurt vragen om meer identiteit, programma en biodiversiteit: het kunnen compacte plekken zijn met heel veel kwaliteit. Het recent heringerichte Heeswijkplein in Moerwijk-Oost is daar al een goed voorbeeld van.

Moerwijk-Oost: Groene ruimte voor de buurt

Binnen Den Haag Zuidwest is Moerwijk-Oost een van de verdichtingslocaties. MUST heeft de Gebiedsverkenning Moerwijk-Oost opgesteld (vastgesteld december 2017). De Ulenpasstraat is een van de locaties met een verdichtingsopgave. Deze singel vormt een karakteristiek element in de wijk. Het is een bijzondere maar ondergewaardeerde ruimte zonder functie of duidelijke relatie met de aanliggende bebouwing. Deze onbestemde ruimte zal een belangrijke betekenis gaan krijgen in de buurt. Zo kan het een groene plek worden die door buurtbewoners wordt gebruikt. De door MUST opgestelde stedenbouwkundige spelregels voor de Ulenpasstraat zijn daar onder andere op gericht. Nieuwe bebouwing aan de noordzijde van de straat zal samen met de huidige bebouwing aan de zuidzijde een ensemble vormen die de singelruimte versterkt. De verdichting brengt niet alleen massa en

volume met zich mee om de singelruimte stedenbouwkundig te herdefiniëren, maar de typologie van de nieuwbouw zorgt er ook voor dat straks mensen met hun voorkeur aan de singel wonen en deze op een vanzelfsprekende manier kunnen toe-eigenen op een zonnige dag. Daarnaast zorgt de nieuwbouw ook voor een investering en een impuls in het groen. Het zal een aantrekkelijk en compact middelpunt van de buurt worden met gebruikswaarde en een reden voor mensen om naartoe te gaan. De verdichting is op deze manier een voorwaarde voor een investering in het groen en de openbare ruimte van de singel, en de aanleiding om er een fijne plek voor de buurt van te maken.

Verdichting als voorwaarde om te vergroenen

Met de verdichting aan de Ulenpasstraat gaat groen op blokniveau verloren. De karakteristieke collectieve binnentuinen verdwijnen op deze plek. Maar de verdichting geeft wel een impuls aan het groen van de gehele wijk. Met de singel langs de Ulenpasstraat ontstaat een bijzondere en bruikbare plek voor de buurt. Goed groen met identiteit, betekenis, groen om te gebruiken. Kortom: een bestemming.

Singel bij Ulenpasstraat